

FRA MAKSIMILIJAN JURČIĆ

(1913.-1945.)¹

Djetinjstvo i školovanje

Jedini Jurčić koji je ikada obukao franjevački habit u Hercegovačkoj provinciji bio je Ljubo - fra Maksimilijan, rodom iz Ružića. Roditelji su mu bili Jozo i Matija rođ. Ćorluka. Rođen je u Ružićima 8. listopada 1913., a kršten sutradan.²

Pučku školu završio je u rodnom selu u razdoblju od 1921. do 1925. godine. Potom je otišao u srednju školu kod franjevaca na Široki Brijeg, gdje je završio svih osam razreda (1925.-1935.), s malom i velikom maturom.³ Školovanje je prekinuo 1932./33. kada je - kako je onda bilo uobičajeno - nakon 6. razreda gimnazije stupio u novicijat.

Ljubo je pohađao širokobriješku gimnaziju, ali ne kao sjemeništara, nego kao vanjski đak. U sjemenište je bio primljen samo tri-četiri mjeseca prije novicijata, što znači da je postao kandidat za redovništvo i za svećeništvo. O primanju u sjemenište Ljubin otac Jozo dobio je obavijest od franjevaca 5. ožujka 1932.⁴ Ljubo je tada pohađao 6. razred gimnazije (danas bi to bio 2. razred srednje škole).

Učenik je bio vrlo dobar. Tako je u 3. razredu (1927./28.) iz latinskog bio odličan (1), a iz ostalih predmeta uglavnom vrlo dobar (2). Razrednik mu je bio dr. fra Mladen Barbarić. U 4. razredu bilo je 13 učenika, kao i 5. razredu, kad im je razrednik bio dr. fra Fabijan Paponja. Isti razrednik bio im je i u 6. razredu. Nakon 6. razreda

1 Tekst objavljen u *Stopama pobijenih*, br. 4 (2010.), str. 42-53. Ovdje dopunjen i uređen.

2 Matica krštenih župe Ružići, sv. VI, str. 45, br. 99; Osobnik Ia, f. 284. U Imeniku Hercegovačke franjevačke provincije (HFP) i u nekim drugim službenim dokumentima redovito se pogrešno navodi da je rođen 9. listopada. On je kršten 9. listopada, a rođen je dan ranije, kako jasno stoji u Matici krštenih.

3 Osobnik Ia, f. 285.

4 Arhiv Provincije: Spisi Provincije (SP), sv. 95, f. 250.

Ljubo Jurčić je prekinuo školovanju i - kako je naprijed spomenuto - stupio u novicijat, iz kojega je izišao kao fra Maksimilijan. Sedmi razred završio je 1933./34. šk. god., ali je matematiku morao ponavljati (položio na popravnom)! S njim u razredu bili su klerici (svršeni novaci) fra Janko Bubalo, fra Jerko Karačić, fra Vitomir Naletilić, fra Matija Stipić, fra Andrija Šoljić, fra Čedomil Škrobo i fra Željko Zadro, te dvojica eksternista. Osmi razred završio je 1934./35. Razrednik mu je bio dr. fra Živko Martić. Ispit zrelosti položio je sredinom lipnja 1935. godine.⁵

Novicijat

Po svršetku razreda sa svojim je kolegama iz ruke provincijala fra Dominika Mandića primio franjevački habit. Bilo je to na Humcu 29. lipnja 1932. Dobio je redovničko ime fra Maksimilijan. Obučen je s još osmoricom kolega: fra Jankom Bubalom, fra Jerkom Karačićem, fra Vitomirom Naletilićem, fra Franjom Radišićem, fra Andrijom Šoljićem, fra Emilom Stipićem, fra Čedomilom Škrobom i fra Željkom Zadrom.⁶ Zanimljivo je da su svi ustrajali i ostali franjevci i svećenici do smrti, što je uistinu rijetkost za jedan naraštaj, pogotovo tako brojan. Druga je zanimljivost da je većina preživjela Drugi svjetski rat: dvojica su dospjela u Ameriku i tamo djelovala među hrvatskim iseljenicima (fra Vitomir Naletilić i fra Franjo Radišić), petorica su preživjela partizanska ubijanja, iako su uglavnom barem neko vrijeme proveli u zatvorima (fra Janko Bubalo, fra Jerko Karačić, fra Andrija Šoljić, fra Čedomil Škrobo i fra Željko Zadro), dok su dvojica smrtno stradala (fra Maksimilijan i nešto kasnije fra Emil Stipić, kojega su partizani ubili negdje u Sloveniji u svibnju 1945.). Meštar u novicijatu bio im je fra Eugen Tomić st., koji je meštarsku službu obavljao najdulje u povijesti Provincije, punih 16 godina, "u komadu" od 1921. do 1937. godine.

Nakon svršenog novicijata fra Makso odlazi kao klerik na Široki Brijeg, kako je onda bio običaj, dovršiti 7. i 8. razred gimnazije. Tu ga zatiču tabule od 21. ožujka 1934. i 23. travnja 1935.⁷

Bogoslovni studij

Po završetku gimnazije prelazi u Mostar i započinje bogoslovni studij na Franjevačkoj bogosloviji. U Mostaru završava tri godine studija (1935.-1938.). Prema sačuva-

5 Ante MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, sv. II, Mostar, 2011., str. 271, 405, 484, 534, 621, 675, 682, 683.

6 Robert JOLIĆ, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, Mostar, 2009., str. 154-155.

7 Dispositio personalis in Provincia Hercegovinae pro anno Domini 1934, Mostar, 1934., str. 6; Dispositio personalis in Provincia Hercegovinae pro anno Domini 1935, Mostar, 1935., str. 6.

nim knjigama studenata fra Makso je službeno upisan na Franjevačku bogosloviju u Mostaru 17. rujna 1935. U akademskoj godini 1935./36. pohađao je predavanja iz apologetike, povijesti Crkve, liturgije, filozofije, hebrejskog jezika i ascetike, i u zimskom i u ljetnom semestru. Sljedeće godine, 1936./37., sluša predmete Sveto pismo, dogmatiku, moralnu teologiju, crkveno pravo, povijest Crkve, etiku i ascetiku. Iz svih predmeta imao je dosta dobre ocjene, redovito 8 ili 9, veoma rijetko 7.⁸ Akademске godine 1937./38. pohađao je predavanja iz teologije Novoga zavjeta, dogmatike (De Deo uno, De Deo trino, De praeceptis), kanonskog prava, crkvene povijesti, filozofije (psihologija, sociologija, liberalizam). Ocjene su kao i prve dvije godine.⁹

Posljednje je dvije godine teološkog studija fra Makso završio - kako je onda bio dobar običaj u hercegovačkih franjevaca - u inozemstvu. Za njega i njegove kolege provincijal je 28. kolovoza 1938. od generala Reda tražio obedienciju: za fra Maksu u Rim, za fra Janka Bubala i fra Jerku Karačića u Breslau u Njemačkoj (danas Wrocław u Poljskoj), za fra Andriju Šoljića u Lyon, za fra Čedu Škrobu i fra Vitomira Naletilića u Toulouse.¹⁰ Fra Makso je studirao teologiju u Rimu, na međunarodnom franjevačkom učilištu Antonianumu, u akademskim godinama 1938./39. i 1939./40. Prema Tabuli od 17. travnja 1939. s njim su u Rimu na studiju bili i sljedeći hercegovački bogoslovi ili svećenici: fra Dionizije Lasić, fra Bogomir Zlopaša st., fra Vitomir Naletilić i fra Čedo Škrobo.¹¹ U gore spomenutom *Liber classificationum* mostarske Franjevačke teologije upisano je da je fra Makso VII., VIII., IX. i X. semestar svršio na Antonianumu u Rimu. Rektorat Franjevačke teologije u Mostaru priznao mu je i nostrificirao sva četiri semestra: prva dva 17. rujna 1939., a preostala dva 17. rujna 1940.¹²

Ljetne je ferije 1939. fra Makso proveo na Posušju, odakle je pisao tri pisma provincijalu od početka kolovoza do kraja rujna.¹³ Nakon toga, u jesen, opet odlazi u Rim. Malu zabunu stvara Tabula, načinjena 17. svibnja 1940., koja fra Maksu stavlja u Mostar, i to među studentima-svećenicima.¹⁴ To, međutim, nije bila rijetkost da se nekoga stavlja na onome mjestu gdje je uskoro trebao biti, a ne gdje se trenutačno nalazio. Kako je, naime, uprava Provincije Tabulu načinila samo koja dva mjeseca prije povratka svršenih studenata iz inozemstva, među kojima je bio i fra Makso, njima je kao odredište stavljen Mostar, a ne ona mjesta gdje su još kratko bili na studiju.

8 Liber classificationum seminarii theologici in Mostar ab an. 1895 - (1937.), str. 78, 81, 85.

9 Liber classificationum (katalog II) ab anno 1937 - (1945.), f. 2.

10 Arhiv Provincije: SP, sv. 124, f. 510.

11 Dispositio personalis in Provincia Hercegovinae pro anno Domini 1939, Mostar, 1939., str. 9.

12 Liber classificationum (katalog II) ab anno 1937 - (1945.), f. 2.

13 Fra Maksini dopisi provincijalu iz Posušja od 8. kolovoza, 12. kolovoza i 29. rujna 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 127, ff. 305, 331; sv. 128, f. 290).

14 Dispositio personalis in Provincia Hercegovinae pro anno Domini 1940, Mostar, 1940., str. 4.

Redovništvo i svećeništvo

U međuvremenu je fra Makso položio najprije jednostavne zavjete, na Humcu 1. kolovoza 1933., a tri godine kasnije i svećane, u Mostaru 2. srpnja 1936. S njim je zavjete položila ista ona skupina koja se zajedno i obukla 1932. godine.¹⁵ Za svećenika ga je zaređio mostarsko-duvanjski biskup fra Alojzije Mišić u Mostaru 12. lipnja 1938.¹⁶ S tim je ređenjem povezana i jedna nesvakidašnja stvar. Naime, Provincijalat je Biskupskom ordinarijatu *litterae dimissoriae* (otpusnice) poslao istoga dana, 10. lipnja 1938., i za đakonsko i za svećeničko ređenje. Riječ je o sedmorici kandidata: fra Janku Bubalu, fra Maksu Jurčiću, fra Jerki Karačiću, fra Vitomiru Naletiliću, fra Andriji Šoljiću, fra Željku Zadri i fra Justinu Mediću.¹⁷ Da bi mogli biti tako zaređeni, istoga dana i za đakone i za svećenike, provincijal je 12. veljače 1938. tražio posebne dispense od Svete Stolice, koje je i dobio 7. ožujka iste godine.¹⁸ Mladu je misu fra Makso proslavio u rodnim Ružičima na Ivandan, zaštitnika župe, 24. lipnja 1938.¹⁹

Tako je fra Makso dvije posljednje godine studija završio kao svećenik. U ono je vrijeme to zapravo bio običaj, jer su na taj način svećenici-studenti školovali sami sebe, plaćajući stan (u samostanima u inozemstvu) intencijama od rečenih misa.

Krhko zdravlje

Fra Makso nije bio osobito dobra zdravlja. O tome imamo svjedočanstvo već s liječničkog pregleda devetorice kandidata za novicijat. Nakon pregleda dr. Jure Grubišić, liječnik na Širokom Brijegu, poslao je Provincijalatu dopis u kojem izjavljuje kako su svi duševno i tjelesno zdravi, ali da bi fra Makso i fra Franjo Radišić trebali s vremena na vrijeme ići na liječničku kontrolu jer su preboljeli upalu pluća.²⁰ Pet godina kasnije provincijal šalje fra Maksu, slabunjava klerika, u Rakitno k župniku fra Juri Zlopaši, s fra Jurinim bratićem fra Rolandom, također klerikom, te naređuje: "Hrani ih dobro, neka mole, jedu i spavaju. Mora se povratiti potpuno zdrav, pa sada ti gledaj, kako će."²¹ Zacijelo mu je godio rakitski zrak! Ali ono najteže došlo je tek kasnije.

15 Arhiv Provincije: SP, sv. 115, f. 274.

16 Imenik HFP, str. 56, br. 496; Osobnik Ia, f. 286.

17 Arhiv Provincije: SP, sv. 124, ff. 123, 134.

18 Arhiv Provincije: SP, sv. 123, ff. 140, 226.

19 "Što je novo: Prve mlade mise hercegovačkih franjevačkih mladomisnika", *Kršćanska obitelj*, Mostar, br. 8/1938., str. 255.

20 Arhiv Provincije: SP, sv. 96, f. 298.

21 Provincijalov dopis od 13. srpnja 1937. (Arhiv Provincije: SP, sv. 119, f. 454).

Fra Makso se vjerojatno u srpnju 1939. vratio iz Rima u Hercegovinu, a provincijal je odredio da ljetne ferije provede na Posušju.²² Upravo odatle je fra Makso napisao tajniku Provincije dopis u kojem moli da se plati račun za njegovo liječenje. Naime, na povratku iz Rima u Zagrebu je otišao na liječnički pregled, a na savjet fra Dominika (vjerojatno Mandića). Rekli su mu da ima “defekt u kralježnici” i zato su mu “skrojili” neki oklop koji je morao nositi na sebi.²³ U Posušju su mu rekli da bi mu dobro bilo piti riblje ulje, pa je naručio da mu se pošalje.²⁴ Krajem 1939. otišao je opet na pregled u Zagreb. Pregledao ga je dr. Božidar Spišić, sveučilišni profesor, na Zavodu za kiruršku ortopediju. U Zagrebu je ostao dulje nego je namjeravao, više od tjedan dana. Piše provincijalu: “Rekli su mi, da će mi dati jedan oklop solidniji koji se može skidivati i dugo vremena nositi, pa tako da ne moram često ovamo dolaziti.” Taj će oklop, dakako, biti i skuplji od prvoga. Ipak je stanje bilo bolje nego prije nekoliko mjeseci: “Liječnik se optimistički izrazio. Čudio se je kako sam se i u licu popravio.”²⁵

Nešto detaljnije o njegovoj bolesti zabilježio je provincijal dr. fra Krešimir Pandžić u dopisu koji je 24. siječnja 1941. uputio u Beograd Ljubi Nikoliću, vojnom referentu u Ministarstvu vojske. U tom dopisu navodi da su petorica svećenika Hercegovачke provincije na odsluženju vojnog roka u Nišu, te moli da ih se premjesti u katoličke krajeve, točnije u Hrvatsku. K tome, dvojica od njih su bolesna i on “ni u snu (nije) mislio da će ih primiti u vojsku”. Prvi je fra Janko Bubalo, a drugi fra Makso Jurčić. “Jurčić je drugu već godinu neprestano ležao u krevetu: Sveuč. prof. Dr. Spišić pronašao mu kao neku sušicu u hrptenjači i 2 godine nosio na sebi oklop od gipsa. Dr. Spišić je izričito naglasivao, treba da samo vojnoj komisiji pokaže pojas od gipsa i njegovu dijagnozu pa da će biti sigurno oslobođen od vojne službe.” Komisija ga je, međutim, proglasila sposobnim! Provincijal se boji za njih dvojicu “da im se stanje radikalno ne pogorša pa da radi momentalnog postupka s njima ne nastradaju trajno, na štetu svoju i provincije”.²⁶ Iz Niša ih ipak nisu vratili, nego su tu ostali sve do sramotnog raspada kraljevske vojske samo nekoliko dana nakon napada njemačke vojske u travnju 1941.

O tom fra Maksinu oklopu ponešto je zabilježio i njegov kolega i, čini se, najbliskiji prijatelj fra Janko Bubalo u svojim memoarima. On piše kako je fra Maksu kralježnica počela mučiti još na bogosloviji u Mostaru, o čemu je on međutim šutio, pa je upravo fra Janko problem iznio meštru bogoslova fra Jerki Mihaljeviću. “Tri kraljež-

22 Sačuvana su tri njegova pisma upućena s Posušja: od 8. kolovoza, 12. kolovoza i 29. rujna 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 127, ff. 305, 331; sv. 128, f. 290).

23 Dopis od 8. kolovoza 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 127, f. 305).

24 Fra Maksin dopis provincijalu od 29. rujna 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 290).

25 Dopis provincijalu od 11. ožujka 1939. (Arhiv Provincije: SP, sv. 128, f. 370).

26 Arhiv Provincije: SP, sv. 133, f. 64.

nička pršljena u osjetljivom području leđa počela su ozbiljno popuštati.” Na pregledu su mu liječnici “ustanovili teško oštećenje kralježnice, ali neizlječivo. I jedino što su mogli, napravili su neki steznik (mi smo ga zvali samar) od impregniranih remenčića i željeznih šipčica što je bolesnik nosio na sebi sve do dana svoje sretne smrti (...). Kad bi se otkrio zajednički grob, mislim da bi se na jednome kosturu još i sada taj ‘samar’ našao.”²⁷ Fra Častimir Majić također se sjeća toga “oklopa”: “Bio je čovjek osjetljive savjesti i od đačkih dana pravi bogalj. Trpio je od poremećenja pršljenova na kralježnici i stoga je stalno nosio steznik oko tijela sve do nasilne smrti 28. siječnja 1945. godine u Vrgorcju. Živio je uronjen u svoju bol koja ga je izjedala.”²⁸

Služenje vojnog roka u Nišu

Fra Janko u spomenutim memoarima piše i o vojsci u koju je otišao sredinom studenoga 1940. Trebao je odslužiti 12 mjeseci u Armijskoj bolnici u Nišu. S njim su, osim fra Makse, bili i fra Justin Medić, fra Željko Zadro i fra Bogdan Ćubela iz Hercegovačke provincije, ali i puno drugih bogoslova i svećenika iz drugih zajednica, kao i pravoslavnih svećenika i muslimanskih hodža. Držim da nitko nikada nije tako dobro opisao tu srbiziranu vojsku, megalomaniju i glupost, kao i stravičnu nesposobnost srpskih oficira, “solunaša”, i primitivizam najgore vrste. Fra Janko, međutim, zapaža i smiješnu stranu sve te samohvale kako će se “Nemce” uništiti ako pokušaju napasti Jugoslaviju, kao i bezglavu “bežaniju” i potpunu nesposobnost kraljevske vojske koja je kapitulirala samo nekoliko dana nakon njemačkog napada početkom travnja 1941. Iako je i među vojnicima bilo žrtava, sva su petorica hercegovačkih franjevac preživjela. Fra Željko Zadro bio je, istina, ranjen, a lakše je ogrebotine zaradio i fra Janko, ali su se svi uskoro uputili prema Hercegovini, pa su već u svibnju ili u lipnju svi bili kod kuće. A u međuvremenu je nestalo “slavne” Kraljevine. Proglašena je nova država prozvana Nezavisnom Državom Hrvatskom.²⁹

Prema službenom “Osobniku”, za koji su formular izdale prosvjetne vlasti NDH za zaposlenike, fra Makso je vlastoručno na Humcu 24. travnja 1944. zabilježio

27 Janko BUBALO, *Apokaliptični dani. U sjeni zablude*, Široki Brijeg, 2002., str. 122.

28 Častimir MAJIĆ, “Svetački lik fra Makse Jurčića (Uspomene na hrabrog branitelja ispovjedne tajne)”, *Hrvatski franjevački vjesnik*, Chicago, siječanj-ožujak 2007., str. 38.

29 O vojničkim danima J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 19-61. Provincijal fra Krešo Pandžić u dopisu fra Dominiku Mandiću, generalnom definatoru Reda, od 9. svibnja 1941. navodi da je u Nišu ranjen fra Željko Zadro, koji se nalazi u bolnici, a da je “tamo ostao fra Makso Jurčić isto kao aktivni vojnik zdrav, još ga nema amo. Ne znam, šta je s fra Justinom Medićem, tamo je i on služio do rata” (Arhiv Provincije: SP, sv. 133, f. 268). Ostali su se u međuvremenu, očito, bili vratili. Provincijal u istome pismu opisuje njemačko ili talijansko bombardiranje Mostara, kojom je prigodom teško stradala i franjevačka crkva.

da je vojni rok služio u 6. armiji Kraljevine Jugoslavije, u Đačkoj bolničkoj četi u Nišu od 23. prosinca 1940. do 6. travnja 1941. Toga ga je dana zarobila njemačka vojska u Nišu ili negdje u blizini, za vrijeme prodora na jugoslavensko područje. U njemačkom je zarobljeništvu ostao gotovo mjesec dana, do 2. svibnja, a onda je bio pušten na slobodu.³⁰ Nije poznato kad se vratio u Hercegovinu, ali zasigurno to zbog uništenih prometnih komunikacija nije bilo tako brzo. Možda oko polovice svibnja 1945. Najkasnije u lipnju.

Svećeničke i redovničke službe

Po povratku iz propale kraljevske vojske fra Makso je, kao i drugi povratnici, bio raspoređen na pastoralnu službu. U Hercegovinu se iz Niša vratio najkasnije u lipnju, jer je već 1. srpnja sa skupinom mladih svećenika u Mostaru polagao jurisdikcijski ispit.³¹ Privremeno je bio raspoređen u župu Blizance (danas Gradina) kod Čitluka. Tu je svakako bio početkom rujna 1941. Provincijal ga je namjeravao poslati ili na neki daljnji studij ili u Čapljinu za katehetu, ali se fra Makso očitovao da nije siguran je li tomu dorastao. Zanimljivo je njegovo poimanje poslušnosti poglavaru, koje se može pronaći i u nekim njegovim drugim dopisima. Tako na provincijalovu ponudu odgovara: "Vi okoprilike poznate moje i duševne i tjelesne sposobnosti, pa Vama ostavljam da Vi odlučite. Zapovijed će mi opet biti draža, nego moj izbor. A ja ću se malo Bogu pomoliti." Iz istoga dopisa vidimo da je tijekom kratkog boravka u Blizancima vodio Društvo sv. Ante.³² To će poslije veoma rado i uspješno obavljati i u drugim župama.

Konačno je fra Makso na sjednici uprave Provincije 15. listopada 1941. određen za kapelana i katehetu u Gorici, o čemu mu je provincijal poslao dekret 20. listopada.³³ Pa ipak s njegovim odlaskom iz Blizanaca, gdje je bio samo tri-četiri mjeseca, nije išlo tako lako. Samo koji dan nakon najave njegove promjene župljani iz Blizanaca su poslali provincijalu zamolbu da fra Maksu ostavi u njihovoj župi. U dopisu se moli u ime 2000 vjernika, a osobito oko 450 članova Društva sv. Ante i oko 50 članova pjevačkog zbora, da fra Makso ostane s njima i nadalje, da bi, kao i dotada, "blagoslovljeno djelovao na duhovnu i vjersku obnovu i korist župljana". Dopis je potvrdio fra Toma Zubac, župnik, a ispod toga je u istome smislu pisao i Pero Miloš, načelnik općine Žitomislići, pod koju je pripadalo područje župe Blizanci. On za fra Maksu piše da je "čovjek koji je pogodio vjerski osjećaj naroda, te učinio veoma lijep utisak među narodom, sa kojim radi i podiže vjerski i nacionalni duh, drži nam

30 Osobnik Ia, f. 285.

31 Arhiv Provincije: SP, sv. 133, f. 498.

32 Dopis provincijalu od 7. rujna 1941. (Arhiv Provincije: SP, sv. 134, f. 261).

33 Arhiv Provincije: SP, sv. 134, f. 324.

sva gore navedena društva, koja su neophodno potrebna za ovaj narod, a osobito u današnje vrijeme. Narod ga voli i poštuje, te Vas molim u ime župljana, da ostvarite narodnu volju i da nam ostavite i dalje O. Fra Maksimilijana na našoj župi.”³⁴ Veoma lijepo svjedočanstvo o fra Maksu, ali svejedno bez ikakve koristi, jer provincijali redovito nisu dopuštali da narod odlučuje o tome tko će na koju župu ili službu.

Tako se fra Makso u studenom 1941. preselio u Goricu. I iz toga razdoblja fra Maksina djelovanja imamo svjedočanstvo da je bio i glazbeno nadaren. To je zabilježio fra Kamilo Milas, koji je u ovoj župi djelovao u teškim poratnim godinama (1945.-1956.): “U župi Gradac-Blizanci pjevački je zbor već postojao, i to jedini u ovom dekanatu, zahvaljujući mladom kapelanu fra Maksu Jurčiću, kojega su ubili partizani krajem siječnja 1945. godine kraj Vrgorca. Kad kažem jedini, želim reći glazbeno najškoloraniji. Taj sam dio posla nastavio bez poteškoća.”³⁵ I sam je fra Makso u svom Osobniku pod rubrikom “Poznavanje vještina” naveo: “sviranje i pjevanje”.³⁶

U Gorici je također vodio Društvo sv. Ante, bio kateheta u mjesnoj školi i župni pomoćnik. Župnik je bio fra Serafin Dodig. Protiv župnika su u travnju 1942. župljani iz sela Sovića počeli prikupljati neke potpise, pa je provincijal susjednom župniku iz Gruda fra Božidaru Ćoriću zapovjedio da ispita stvar. On se uistinu raspitao i izvijestio da je sve pokrenuo neki fra Serafinov protivnik, “nastaša” (tako se podrugljivo nazivalo samozvane ustaše, koji su se gradili ustašama, iako to nisu bili, nego su osnutak NDH držali zgodnom prigodom za vlastiti probitke i divljanja), a vezano za proslavu prve obljetnice proglašenja NDH, 10. travnja 1942., koja se održala u školi u Gorici. Fra Božidar daje naslutiti da je i fra Makso dao župljanima podstreka u razvijanju osjećaja odbojnosti prema župniku.³⁷ Čini se da je fra Božidar oko te fra Maksine uloge bio krivo informiran, o čemu provincijalu već 3. svibnja 1942. piše sam fra Makso: “Zadnje nedjelje sve sam laži s oltara demantirao koliko je to bilo moguće. Šef (župnik fra Serafin, op. R. J.) je rekao, da ne bi ni biskup bolje to učinio i bilo mu je ugodno, a i sam je slušao moje riječi.” Nastavlja da on i župnik žive “u skladu i dogovoru”.³⁸

U istome dopisu fra Makso izvješćuje provincijala kako je “svečano otvorio dom”, te da je “svijet zadovoljan, a mladež napose”. Radi se, dakako, o Domu sv. Ante, a unutra je fra Makso stavio veliku ploču s Deset Božjih zapovijedi, a tu su i ilustracije, hrvatski i katolički listovi, kao i zemljopisne karte. “Pa da nigda ne dođem tu -

34 Dopis od 31. listopada 1941. (Arhiv Provincije: SP, sv. 134, f. 390).

35 Kamilo MILAS, *Od sjetve do žetve. Uspomenički zapisi*, Mostar - Zagreb, 2001., str. 61.

36 Osobnik Ia, f. 285. Na istome mjestu navodi kako latinski i talijanski jezik dobro govori i piše, a francuski dobro govori.

37 Dopis provincijalu od 25. travnja 1942. (Arhiv Provincije: SP, sv. 136, f. 28). U dopisu govori o fra Marku, ali čini se da nema sumnje da misli na fra Maksu.

38 Arhiv Provincije: SP, sv. 136, f. 29.

nek ove svetinje pričaju čovjeku o životu i nadživotu.” Sličnu prostoriju nastojat će otvoriti i u Sovićima, jer je to obećao Sovićanima. Završava pismo: “Ne želim ništa i ne tražim ništa! Gdje god bio - bit će pomalo poteškoća. Pomolite se za mladu i neiskusnu braću!”³⁹

Odgojitelj novaka i voditelj Mladeži sv. Ante na Humcu

U Gorici je fra Makso ostao nešto više od godine i pol (studeni 1941. - srpanj 1943.), a onda je bio premješten na Humac. Prema Tabuli od 3. srpnja 1943. raspoređen je na Humac za župnog pomoćnika, vjeroučitelja u Školi sestara milosrdnica, voditelja Mladeži sv. Ante, ispovjednika i propovjednika.⁴⁰ Prema sljedećoj Tabuli, koja je izdana 16. svibnja 1944. i u kojoj se fra Makso posljednji put spominje u rasporedima osoblja, i nadalje je na Humcu, samo sad s više dužnosti. Sada je drugi meštar novaka, ceremonijer, voditelj Mladeži sv. Ante, ispovjednik i propovjednik.⁴¹

Vjeronauk kod časnih sestara ipak nije predavao, jer je provincijal već 18. kolovoza 1943. predložio biskupu da namjesto njega tu dužnost preuzme fra Serafin Dodig (fra Maksin bivši župnik u Gorici),⁴² što je biskup odmah i prihvatio, o čemu je već sutradan provincijal obavijestio humačkog gvardijana fra Marijana Zupca.⁴³ Nije posve razvidno zbog čega je nastala ta promjena. Možda zbog fra Maksina zdravlja, ali još vjerojatnije zbog toga što je fra Makso već bio predviđen za novu službu. Naime, na sjednici uprave Provincije 3. srpnja 1943. fra Makso je bio imenovan drugim mešтром novaka na Humcu. Kako, međutim, nije bio napunio 30 godina života, koliko su franjevačke konstitucije propisivale za tu službu, bilo je potrebno čekati još tri mjeseca, dok fra Makso 9. listopada nije navršio propisanu dob, pa ga je provincijal dopisom poslanim 10. listopada imenovao “za sekundarnog učitelja novaka”. Prvi meštar bio je fra Ante Jelavić.⁴⁴ Novaci kojima je fra Makso postao drugim mešтром obučeni su na Humcu 17. rujna 1943. Bilo ih je 12. Od njih nitko nije položio svečane zavjete niti je postao svećenikom: šestorica su napustila ili isključena iz zajednice, a šestoricu su ubili partizani (fra Miljenka Ivankovića, fra Rudu Jurića, fra Viktora Kosira, fra Stjepana Antu Majića, fra Ludovika Radoša i fra Kornelija Sušca),⁴⁵ kao i njihova drugog meštra.

39 Arhiv Provincije: SP, sv. 136, f. 29.

40 Dispositio personalis pro anno Domini 1943., Mostar, 1943., str. 5.

41 Dispositio personalis nostri jubilei centenarii 1844-1944., Mostar, 1944., str. 4.

42 Arhiv Provincije: SP, sv. 140, f. 329.

43 Provincijalov dopis od 19. kolovoza 1943. (Arhiv Provincije: SP, sv. 140, f. 334).

44 Arhiv Provincije: SP, sv. 141, f. 164.

45 R. JOLIĆ, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, str. 160-161.

Ratne nevolje i preseljenje u Veljake

Na Humcu su meštari s novacima ostali do početka kolovoza 1944. Tada su morali otići s Humca, jer je samostan bio oštećen u angloameričkom bombardiranju. Vojni su zrakoplovi bombardirali samostan i okolicu jer je samostan bila zauzela njemačka vojska. Napad je izveden 5. kolovoza 1944. oko 4 sata popodne, kad je redovnička zajednica bila na molitvi. Iako je samostan oštećen od izravnih i neizravnih pogodaka, nitko od samostanskoga osoblja nije bio ni ubijen ni ranjen. Bila je to velika sreća, jer je istodobno nekoliko njemačkih vojnika smrtno stradalo.⁴⁶ “Jedna je kugla eksplodirala u sadašnjem novicijatu i manja šteta bila je u dvije spavaonice”, piše fra Makso i istodobno moli provincijala da bi novacima skratio novicijat za koji dan, kako ih ne bi opet izlagali životnoj opasnosti.⁴⁷ Provincijal ipak nije dopustio skraćivanje godine novicijata, nego je zapovjedio da se novaci presele u obližnju franjevačku rezidenciju u Veljacima. Tu su njih 12-orica položila prve privremene zavjete 18. rujna 1944.⁴⁸

I sami se fra Makso, s prvim mešтром novaka i novacima, kao i nekim drugim fratrima, ubrzo povukao iz humačkog samostana preselivši se u rezidenciju u Veljake. Veljački je župnik fra Julijan Kožul već 14. kolovoza 1944. izvijestio provincijala da se s njim u Veljacima “sa stalnim stanovanjem” nalaze dr. fra Ante Jelavić, fra Paško Martinac, fra Makso Jurčić i fra Krešo Jukić, a privremeno se tu nalazi i fra Bernardin Smoljan.⁴⁹ U Veljacima je fra Makso ostao sve do prve polovice listopada. Kad više nije bilo novaka, provincijal ga je imenovao prefektom klerika 7. i 8. razreda gimnazije, dakle onih koji su završili novicijat, a trebaju još završiti posljednja dva razreda gimnazije. Nema dvojbe da su i ti klerici stanovali u Veljacima, jer kako bi im fra Makso inače mogao biti prefektom? U dopisu od 30. rujna provincijal fra Leo Petrović naređuje fra Maksu da što skorije klerike 7. i 8. razreda pošalje iz Veljaka na Široki Brijeg kako bi nastavili školovanje. Ako ih on sam ne može pratiti, neka s njima pošalje kojega mlađeg svećenika da ih preko Grljevića i Rasna doprati na Brijeg. Putovalo se, dakako, pješice! Neka se također pobrine za njihove stvari u humačkom samostanu. Stvari treba spakirati, te vozilom preko Mostara dovesti na Brijeg. Ono što nije nužno, posteljenu i posuđe, neka se zaključa u jednu sobu na Humcu na čuvanje. “Ostat će zar netko živ, pa će mu te stvari trebati.”⁵⁰ Niti su on (provincijal) niti fra Makso ostali živi! Ali ponetko, ipak, jest.

46 Izvještaj humačkog gvardijana fra Darinka Brkića od 6. kolovoza 1944.

47 Fra Maksin izvještaj provincijalu od 7. kolovoza (Arhiv Provincije: SP, sv. 144, ff. 5-8).

48 Imenik HFP, str. 68-69, br. 604-615.

49 Arhiv Provincije: SP, sv. 143, f. 452.

50 Arhiv Provincije: SP, sv. 144, 423. Isto i sv. 148, f. 158.

Fra Makso je brzo izvršio provincijalov nalog, te je već 3. listopada javio kako šalje klerike 7. i 8. razreda na Široki Brijeg s fra Darinkom Mikulićem. Istodobno moli da ih se dobro opskrbi za zimu i da im fra Rade Vukšić ne predaje fiziku i matematiku, “jer ga se oni boje, a i ja znam kako je meni bilo” (sjetimo se da je Maksu 1934. godine isti profesor oborio na popravni iz matematike!). Na provincijalovo pitanje, gdje bi fra Makso volio poći, on odgovara: “Ako hoćete, ja idem na Humac, iako je nezgodno. Ako hoćete, da se sklonem gdje god - neka bude, ali ipak volim, da Vi odredite! No Humac nije poželjan, ali ako trebam gvardijanu - idem.”⁵¹ Još jedan dokaz fra Maksine poslušnosti i odlučnog življenja franjevačkih ideala. Po svemu sudeći, zbilo se upravo to: vratio se na Humac. Preostalo je bilo još manje od četiri mjeseca do njegove smrti.

Karakter i duhovni lik

Nešto je usputno na tu temu već rečeno u prethodnom tekstu. Ipak, najbolje je fra Maksin lik ocrtao njegov kolega još od dana u širokobriješkoj gimnaziji, koji ga je vjerojatno najbolje i poznavao - fra Janko Bubalo. Sreća je pa je fra Janko sve to stavio i na papir u svojim memoarima koji su već gore spominjani.

On i fra Makso bili su - kako je sam fra Janko zabilježio - “rijetko prijateljski prijatelji”.⁵² Govoreći o njegovoj smrti bilježi da mu je fra Makso bio “intimni prijatelj, plemenit čovjek i sveti fratar”. Njih su se dvojica susreli još u gimnaziji kao petnaestogodišnjaci. “Nije baš lako naći dva vršnjaka”, bilježi fra Janko, “a koji bi se tako jedan drugome otkrivali i uzajamno pomagali nositi teret života” kako su ga njih dvojica nosili. U novicijatu su napredovali u duhovnome smislu, a savjesti su im postale osjetljive, možda čak i preosjetljive - pogotovo u fra Makse.⁵³ Već smo vidjeli da su zajedno služili i vojni rok u Nišu. Fra Janko se sjeća kako su se nakon povratka iz Niša našli skupa u mostarskom samostanu, te se te lipanjske večeri 1941. “prisjetili i mnogih časaka iz našega zajedničkog života bogoslovske godine u kojima smo bili u našoj otvorenosti, zajedničkoj molitvi i zajedničkim žrtvama toliko otvoreni da više stvarno među nama nije bilo tajni”. Opisujući fra Maksin tjelesni i duhovni ustroj kaže da je “tjelesno izgledao i sićušan i potrošen, ali je u tome pogurenom tijelu uspravno stajao duh, uzdignut prema gore. I njegove oči vidio sam često uprte prema gore, za pticama, koje je često crtao po papirićima kojima se zabavljao. Ptičice su bile jednostavne, ali njemu su simbolično označavale penjanje i uzdizanje... ‘Gore srca!’ ponovio mi je toliko puta. I takav, poguren i slabašan, pao je kao pravi gorostas!”⁵⁴

51 Dopis provincijalu od 2. kolovoza 1942. (Arhiv Provincije: SP, sv. 148, f. 179).

52 J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 46.

53 J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 121-122.

54 J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 123-124.

Ovako svoj tekst o fra Maksu zaključuje fra Janko: “I tako je taj sveti čovjek prestao podizati svoje oči Nebu kako je to veoma često činio. Sad mu više nije bio težak ni onaj zaista teški ‘samar’ koji je tolike godine tako strpljivo nosio. Tada je svaka njegova patnja zasjala smiješkom nebeskog Oca u krilu Abrahamovu, čijom se vjedom fra Makso kroz svoj život hranio. Sve je blaženo završilo na pragu trideset treće godine njegova života u kojoj je i njegov Učitelj - obasjan svojom krvlju - ušao u svoju Slavu. A ja, valjda nevrijedan, ostadoh da još uvijek gacam ‘ovim sablasnim svijetom’. Možda i zato da budućima kažem koju riječ o ovom poniznom, ali nesvagdanjem, čovjeku.”⁵⁵ Više ni fra Janko ne “gaca” ovim svijetom, ali mu u ime naraštaju koji su došli nakon njega izražavam duboku zahvalnost što nam je ostavio ovo tako vrijedno i divno svjedočanstvo u jednome od 66 mučenika Hercegovačke franjevačke provincije iz rata i poraća, o fra Maksimilijanu Jurčiću.

O fra Maksinu duhovnom liku kratko je zapisao i fra Častimir Majić: “U njemu se cijeloga redovničkog života lomio patnik jobovske strpljivosti i svetačke duhovnosti. Pokretna snaga njegovih akcija zrcalila se u njegovoj ljubavi prema Bogu i čovjeku i time ispisivala njegovu osobnu povijest. (...). Bio je osjetljiv na svako počinjeno zlo, jer teško je biti nemoćan pred nasrtajem zloće zavedenih i zločestih ljudi.”⁵⁶

Lijepo je, iako dijelom netočno, o fra Maksu zabilježio i fra Tugomir Soldo u svojim sjećanjima s kraja 1951. godine: “Fra Makso Jurčić bio je živi svetac. I da je živio u zapadnoj Europi, do sada bi već bio proglašen blaženim. On je čitavi svoj život predano Bogu služio i bio prava svetačka duša. Nosio je na sebi skriveno i bodljikavi pojas, kao i sv. Leonardo Portomauricijski. Nikada se nikakvom politikom nije bavio i ako se je osjećao dobrim Hrvatom kao i drugi. Poginuo je kao žrtva ispovjedne tajne.”⁵⁷ Nešto je o ispovjednoj tajni zabilježio i fra Častimir Majić u svojim uspomnama na fra Maksu Jurčića: “Hercegovinom se tada pronio glas: poginuo je branitelj ispovjedne tajne! Saznalo se da je fra Makso prije smrti mučen i ispitivan o njegovim ispovijedima. Ali on je za cijeloga ‘procesu’ samo šutio kao zid i nije pokleknuo pred pritiscima krvnika i lažnih ‘ispovjednika’ marksizma. Ostao je u živoj uspomeni kod starijih hrvatskih vjernika kao mučenik i hrabri branitelj ispovjedne tajne.”⁵⁸ Prema svjedočenju fra Maksina najboljeg prijatelja i poznavatelja fra Janka Bubala ne bi se reklo da s njegovom smrću ima veze ispovjedna tajna, nego njegov ugled među mladima, koje su komunisti željeli privući u svoje redove.

55 J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 125.

56 Č. MAJIĆ, “Svetački lik fra Makse Jurčića”, str. 38.

57 Navod prema Ante MARIĆ (et al.), *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara. Ekshumacija u Zagvozdu i identifikacija*, Mostar, 2007., str. 92. Dakako, fra Leonardo nije nosio nikakav “bodljikavi pojas”, nego oklop zbog bolesti kralježnice. Čudna je također i vijest da je “poginuo kao žrtva ispovjedne tajne”, jer za to nema baš previše logike. Puno je vjerojatniji razlog onaj koji navodi fra Janko Bubalo.

58 Č. MAJIĆ, “Svetački lik fra Makse Jurčića”, str. 38-39.

Ubojstvo i razlozi za nj

Upravo je fra Janko iznio najvjerojatnije razloge za strijeljanje toga dobrog i nježnog fratra. Radilo se u prvome redu o tome da je fra Makso bio obljubljen franjevac, poglavito kao veoma uspješan voditelj Društva sv. Ante i pjevačkog zbora na Humcu, dakle u Ljubuškom. "Posve je naravno da je on kao takav smetao neljudima i bezbožnicima svih vrsta." A bezbožnici su došli u ljubuški kraj negdje krajem listopada ili početkom studenog 1944. Počeli su svojatati i Dom sv. Ante, gdje se okupljalo fra Maksino Društvo sv. Ante, u blizini samostana, kao "narodnu imovinu". Međutim, fra Makso je u Domu - prema uzorku iz Gorice - na deset kartona napisao Deset Božjih zapovijedi. To je partizanske bezbožnike toliko bolo u oči kad bi god ušli u Dom, jer su mislili da su parole bile upućene protiv njih i da se radi o "neprijateljskoj propagandi", a možda nisu niti shvatili da se zapravo radi o Deset Božjih zapovijedi. Stoga su fra Maksu uskoro pronašli i zatvorili. Za njega se srčano zauzeo njegov bivši župnik u Gorici fra Serafin Dodig, koji je uživao određenu zaštitu i simpatije kod partizana. Možda bi ga čak bio i izvukao iz zatvora da se, barem za partizane, nije dogodilo nešto nepredviđeno. Naime, hrvatska je i njemačka vojska 28. siječnja 1945. učinila snažan protuudar na partizanske položaje, tako da su "partizanske junačine pobjegle za Vrgorac a da nisu opalile ni jednoga, doslovno ni jednoga, metka u obranu Ljubuškoga. I od svega što su uspjeli bilo je da potjeraju sa sobom četrdesetak nedužnih ljudi i žena iz zatvora (trčecim korakom!) i da ih odmah po dolasku u Vrgorcu strijeljaju." Prema onome što piše fra Janko, s njima se našao i fra Serafin, koji je fra Maksu i ostalima "u času strijeljanja uspio dati (...) odrješenje koje se, ako se uspije, umirućima daje. Makso se držao junački! Nato je crvena tanad na hrpu pokosila i žene i muškarce..."⁵⁹ Zacijelo je ovaj detalj fra Janko zapisao upravo na temelju kasnijega fra Serafinova pričanja. Prema povjerljivoj informaciji "ubojica tih nevinih ljudi" bio je Š. E. P. "koji je poslije postao oficir jugosl. armije".⁶⁰

S. Leonarda Rupčić se sjeća kako su partizani, čim su došli u Ljubuški oko Svih svetih 1944., orobili humački samostan, te iz njega nosili živežne namirnice, hranu i piće, a tada su zatvorili i fra Maksu Jurčića, voditelja Pjevačkog društva sv. Ante. "Partizani su tražili da Društvo svetog Ante ide tamo njima pjevati, gdje oni hoće i kad hoće. (...). Fra Maksimilijan je zatvoren najviše, kažu, zbog toga. Oni su mislili da on njima (pjevačima, op. R. J.) ne dá i da ih on nagovara da ne idu pjevati. I

59 J. BUBALO, *Apokaliptični dani*, str. 124-125; usp. Č. MAJČIĆ, "Svetački lik fra Makse Jurčića", str. 38-39.

60 Ljetopis župe Vrgorac, pod nadnevkom 19. listopada 2008. Fratri svećenici su za nj proslavili predviđene svete mise za pokojnu braću, i to (u Mostaru) 7. travnja 1945. Navodi se da je fra Makso ubijen 28. siječnja 1945. kod Vrgorca: Mise za pokojne fratre 1942.-1955. (Arhiv Provincije: Izmješteni arhiv, soba br. 418, sv. C-100), str. 80.

tako, ali nisu uspjeli nikad da bi humačko društvo sv. Ante napustilo Crkvu. Išli su u zatvor i poslije fra Maksimilijanove smrti i pjevači i zborovođe, npr. fra Ivo Bagarić, fra Čedo Škrobo, nekoliko djevojaka pjevačica.⁶¹

Fra Vinko Dragičević je 1946. godine čuo kako je konkretni razlog za fra Maksino uhićenje bio savjet jednoj djevojci (R. P.) koja je otišla u partizane i nosila pušku, a bila je (prije) i članica Društva sv. Ante, koje je fra Makso vodio, da se ostavi puške i prihvati mirnoga života što se onda saznalo među partizanima i okarakteriziralo kao “neprijateljska propaganda”, a to je fra Makso uskoro platio glavom. Fra Vinko pak kao ubojicu navodi Č. K. iz Baščine.⁶²

Tako je fra Maksimilijan Jurčić podnio mučeničku smrt kao prvi hercegovački franjevac u 1945. godini. Prije njega ubijeni su samo fra Stjepan Naletilić, župnik u Kongori u Duvnu, i to davno prije, u svibnju 1942.,⁶³ te fra Križan Galić, kojega su usmrtili 30. listopada 1944. ručnom bombom ubačenom u župnu kuću u Međugorju gdje je on boravio. Istina, to je bilo više slučajno nego namjerno ubojstvo.⁶⁴ A onda je došla tragična veljača 1945. s masovnom likvidacijom fratara na Širokom Brijegu, u Mostaru i u drugim mjestima, te na kraju tragični svibanj iste godine kad su netragom nestali oni koji su vraćeni s austrijske granice i ubijeni u tko zna kojim “kolonama smrti”.⁶⁵

U svom poznatom djelu *Magnum crimen*, koje za temu ima zločine katoličkog svećenstva u Drugom svjetskom ratu, a zapravo je napisano u obranu nečuvenih i u povijesti civilizacije neupamćenih zločina nad svećenicima, Viktor Novak (nekoć i sam pripravnik za svećeništvo) navodi ime i fra Makse Jurčića, i to u kontekstu njegove tobožnje agitacije za nacističku ideologiju i poticanja na ubijanje pripadnika drugih naroda. Novak piše: “Kulturno zaostali krajevi bili su plodno tlo za ustašku agitaciju. Jedan odličan poznavalac hercegovačkih prilika kaže da će po zlu pamtiti preostali narod dugo vremena ustaške i njemačke suradnike kao što su bili već spomenuti fra Bone Jelavić, fra Nikola Ivanković, fra Julije Kožulj (*sic*), fra Makso Jurčić, fra Slobodan Lončar, fra Serafin Višnjica (*sic*), fra Ćiril Ivanković, fra Tugomir Soldo, fra Martin Softa (*sic*), fra Oton Knezović, fra Rade Glavaš, fra Mirosljub Skoko”, a potom nabraja i neke dalmatinske fratre (kakve oni veze imaju

61 Arhiv Vicepostupalture, Humac: S. Leonarda Rupčić, Svjedočenje, Mostar, 12. siječnja 2009. (vodio fra M. Stojić), str. 3-4.

62 Arhiv Vicepostulature, Humac: Svjedočenje fra Vinka Dragičevića, 1. travnja 2008. (vodio fra M. Stojić), str. 1-2, 4.

63 Njegov životopis napisao je Robert JOLIĆ, “Hercegovački Stjepan prvomučenik. Prigodom 65. obljetnice mučeničke smrti fra Stjepana Naletilića”, *Hercegovina franciscana*, br. 3 (2007.), str. 177-202; vidi ovdje str. 577-603.

64 Vidi ovdje njegov životopis, str. 183-200.

65 Usp. Andrija NIKIĆ, *Hercegovački franjevački mučenici 1524.-1945.*, Mostar, 1992., str. 79-84.

s Hercegovinom?) i biskupijske svećenike.⁶⁶ Dakako, ovaj tekst sam po sebi ne bi bio vrijedan nikakva komentara, jer za tobožnje zločine spomenutih ne navodi ni jedan jedini dokaz. Ne navodi se čak niti ime “odličnog poznavaoca hercegovačkih prilika”, a da ne govorim o sudskoj dokumentaciji koja bi dokazala krivnju navedenih, jer su šestoricu od navedenih (Jelavića, Kožula, Jurčića, Č. Ivankovića, Soptu, Glavaša) partizani brutalno ubili, a ostale progonili - ukoliko se na vrijeme nisu spasili bijegom. Novakov tekst navodim samo kao uzorak partizansko-komunističke perverzije, jer se oni ne samo nisu ustezali pogubiti bez ikakva suđenja potpuno nevine ljude, svoje ideološke protivnike, nego su naknadno preko Novaka i njemu sličnih željeli ta strašna zlodjela opravdati navodeći navodne zločine pobijenih svećenika. Dakako, ne navode se nikakve presude niti stvarni dokazi. Što je još zanimljivije i stravičnije: ne navodi se čak niti to da su navedeni franjevci (ili barem dobar dio njih) ubijeni! Kao da to Novaku 1948. godine ne bi bilo poznato!

Otkopavanje i identifikacija fra Maksina tijela

U posljednjim godinama hercegovački su franjevci pokrenuli veliku potragu kako za svjedočanstvima o pobijenoj braći, tako za njihovim tijelima. Dakako, o onima za čija se tijela nije uopće ili barem sa sigurnošću znalo, te koja su počivala izvan Hercegovine. Osobito je veliki i vrijedan pothvat bilo iskapanje masovne grobnice na Đoginoj ledini kod Zagvozda, gdje je iskopano 18 tijela, za koje se pretpostavljalo da većinom pripadaju upravo hercegovačkim franjevcima. Za tri tijela do sada je i medicinska znanost ustanovila da su uistinu fratarska. Radi se o fra Melhioru Prliću, bratu laiku, te dvojici svećenika fra Zdenku Zupcu i fra Julijanu Kožulu.⁶⁷ Ostala tijela do danas nisu identificirana.

Posmrtni ostatci fra Makse Jurčića otkopani su u listopadu 2008. O iskapanju je dnevnik vodio fra Miljenko Stojić, vicepostulator postupka mučeništva “Fra Leo Petrović i 65 subraće”. Na temelju iskaza svjedoka počelo se iskapati u dvije škrape u blizini Vrgorca, na lokalitetu Belića gumno, lijevo i desno od puta koji vodi prema Vrgoračkom polju i selu Kotezi. U obje škrape pronađena su po tri tijela, koja su bila bez reda nabacana jedno preko drugoga. Ubijeni su metkom u potiljak. Prilikom otkopavanja druge jame uz kosti jednoga stradalnika pronađeni su ostatci redovničke krunice, koja je bila smotana. To je davalo nadu da bi se moglo raditi upravo o fra Maksu Jurčiću, za kojega se pouzdano znalo da su ga partizani 28. siječnja 1945. odveli i pogubili u Vrgorcu. Svih šest tijela prevezeno je na Patolo-

66 Viktor NOVAK, *Magnum crimen. Pola vijeka klerikalizma u Hrvatskoj*, Zagreb, 1948., str. 679.

67 A. MARIĆ (et al.), *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, str. 131-237.

giju KBC-a Split.⁶⁸ Prema tome ne bi bila točna informacija koju je dao fra Vjeko Vrčić, da su naime Vrgorčani fra Maksino tijelo iz škrape ispod župne kuće, gdje je bio ubijen, “potajno u mrtvačkom poklopcu prenijeli obnoć u groblje i sahranili ga u grob Lovre Hrستیća”. Hrستیćeva je grobnica, naime, bila prazna, jer je vlasnik u međuvremenu odselio iz Vrgorca. Nalazi se u starom vrgoračkom groblju, dok su drugi Hercegovci, dovedeni iz Ljubuškoga, pobijeni u novom groblju i tu ukopani u jednu rupu, udubljenje.⁶⁹

Nekoliko mjeseci kasnije ta se slutnja i obistinila. Postupak identifikacije obavile su dr. Marija Definis-Gojanović, dr. Davorka Sutlović i njihovi suradnici. Iako su kosti bile dosta trošne pa postupak nije bio jednostavan, ipak je 15. svibnja 2009. nepobitno utvrđeno da se doista radi o posmrtnim ostacima fra Makse Jurčića. Njegovi su posmrtni ostatci 29. studenog 2009. pokopani u samostanskoj crkvi na Širokom Brijegu, u zajedničku grobnicu hercegovačkih franjevacu mučenika, a ostatci ostalih petero ubijenih na mjesnom groblju u Vrgorcu.⁷⁰ Na Novom groblju u Vrgorcu nalazi se još jedna masovna grobnica, u kojoj se nalaze tijela 40-ak civila dovedenih iz ljubuškoga zatvora 28. siječnja 1945. Nadati se da će i njihova tijela uskoro biti iskopana i da će provesti njihova identifikacija.⁷¹

Dr. fra Robert Jolić

68 Dnevnik iskapanja objavio je Miljenko Stojić, “Zapis s iskopavanja posmrtnih ostataka u masovnim grobnicama u Vrgorcu 11. – 17. listopada 2008.”, *Stopama pobijenih*, br. 2, Humac, 2009., str. 16-19. Usp. Ljetopis župe Vrgorac, pod nadnevcima 14.-19. listopada 2008.

69 Arhiv Vicepostulature, Humac: Razgovor fra Andrije Nikića s fra Vjekom Vrčićem, 11. rujna 1971., pod naslovom “Široki Brijeg 1945.”, str. 3-6. Usp. Svjedočenje fra Vinka Dragičevića, 1. travnja 2008., str. 2-3.

70 “Pronalaženje i ukop posmrtnih ostataka fra Maksimilijana Jurčića”, *Stopama pobijenih*, br. 4 (2010.), str. 35-41.

71 Podatci prema www.pobijeni.info/naslovnica/clanak/156 (5. kolovoza 2009.)

KRVLJU OPEČAĆENI ZA NEBO

Životopisi šezdeset šestorice hercegovačkih franjevaca
ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću

Priredio:
dr. fra Robert Jolić

Mostar, 2025.